

22. Историја и теологија у СЗ

Одговор на ово питање састоји се у приказу односа библијског текста и увида савремене историје о догађајима које помиње СЗ. Историја као наука данас тежи да сакупља чињенице и на основу њих да реконструише догађаје из више аспеката. Међутим за многе догађаје, као нпр. Излазак и Освајање Ханана недостаје много факата, писани су дуго након периода у којем су се збили и представљају теологизирану верзију историје. Историја је у библијском контексту прожета јаком теолошком поруком. Стога догађај Изласка према Библији јесте поетска, епска визија догађаја Изласка, и дата је кроз литургијски контекст – Пасхална литија.

Прочитати чланак Р. Кубат, **Два аспекта библијске теологије, у: Траговима Писма, Крагујевац 2012, 313-349** и обратити пажњу на појам „фактор споља“. Пример: Фактор споља за настајање извештаја о вавилонском ропству јесте порив за разумевање споствене прошлости, тражење разлога за ропство и надахнуће за нова времена.

23. Савременост СЗ

Одговор на ово питање састоји се у проналажењу старозаветних текстова која дају одговоре на нека савремена питања. Иако постоји много различитих савремених тема са којима се СЗ може повезати, као примере можемо узети три теме: СЗ и екологија, СЗ и политика, СЗ и економија. Циљ је да се покаже да је библијски текст увек савремен и актуелан и да може понудити одговоре на питања савременог човека.

Референтни текстови:

СЗ и екологија: Пост 2-3, Лев 25, 23, Пс 8, „чување створеног“

СЗ и политика: Пнз 17, 14-20, 1Сам 8, 10-22; девтерономистички однос према монархији

СЗ и економија: опросна година, зајам – дуг, куповина земље, куповина робова Изл 20-22, Лев 25, Пнз.

СЗ и Екологија

увод: пренасељеност, загађење ваздуха - ефекат стаклене баште, нуклеарна енергија, недостатак хране, недостатак воде, еколошке катастрофе.

Пост 1-3 – кључни аспекти важни за однос човека према створеном свету

1, 28: „Рађајте се и множите се и напуните земљу и владајте њоме и будите господари од риба морских и од птица небеских и од свега звериња што се миче по земљи“ – главни аргумент екстремних еколошких група хришћанству за бескрајно искоришћавање земаљских добара. **Да ли је овај исказ заповест или благослов?** Није акценат на томе шта људи морају да ураде, већ је акценат на томе шта Бог ради за човека и кроз човечанство. Пост 24, 60: када кажу Ревеки – умножи се и буди мајка десет хиљада... – реч је о благослову.

Шта значи господар? која је јеврејска реч, која је грчка - *κατακυριεύσατε αὐτῆς* (владајте њом), *αρχετε* (господарите), јевр. Контекст је: наглашавање човека као круне стварања и испуњења божанског плана, а не превасходно на чињеници да је он господар. Јеврејски глагол указује на сличност са краљем – покоравате земљу. Човек треба да буде добар, а не лош господар.

Да ли је одговорност хришћана да штите творевину од злоупотребе? Јесте. **А какве начине имамо да то урадимо?** Прво да постом одрекнемо себе угађања, да примером сведочимо, а да онда људе добре воље окупимо и очистимо околину итд.

„врт у Едену на истоку“ – шта је ван Едена?

Шта значи: „Да га ради и да га чува“?

Каква је човекова исхрана у Едену?

Шта значи: „земља да је проклета с тебе, трње и коров ће ти рађати, а ти ћеш јести зеље пољско“?

Лев 25, 23: „јер је моја земља, а ви сте дошљаци и укућани код мене.“ у односу на Пост 2 – сад су се људи намножили и отимају се о земљу.

Пс 8: „Поставио си га господарем над делима руку својих, све си метнуо под ноге његове“ – прво се говори о Господу који је горе на небесима и земљу основао и којем наличи човек у свом господарству над творевином.

патријарх Вартоломеј – тзв. „зелени патријарх“, отворено залагање за решавање еколошких проблема – еколошка криза и проблеми из теолошке перспективе; примио је тзв. „Софијину награду“ коју додељује норвешка фондација за очување животне средине.

СЗ и политика

Друштвено уређење Израила пре увођења монархије? Савез (конфедерација) племена (описано у ИНав и Суд).

Разлог увођења монархије? Стварање организованог отпора околним народима.

Каква треба да буде монархија? Одговор Пнз 17, 14-20

Кога критикује овај одељак? конкретно се односи на Соломона.

Старозаветни концепт државе - „уставна“ монархија – Цар који влада у складу са законом. – СЗ је против диктатуре и сваког облика апсолутне власти.

Да ли је ово схватање монархије исто као и код других старооријенталних земаља? (Цар један од многих). Није, у Библији је власт монарха ограничена.

Предности и мане монархије, Самуило упозорава народ: 1Сам 8, 10-22.

Ко су девтерономисти? писци Библије у 8 и 7 веку пре Христа који користе искуствао пада севера као поуку Јужном царству. Саставили су и Пнз. Окосница реформи Језекије и Јосије.

СЗ и економија

На који начин су обичаји трговине, имовински односи и закони у Израилу утицали на стварање свести о ближњем и сузбијању сиромаштва? Путем обичаја опросне година, регулисања зајам – дуг, регулисања куповине и откупа земље и куповина робова (Изд 20-22, Лев 25, Пнз 23).

24. Историјски учинак библијских текстова

Главна тема јесте на који начин је Стари Завет утицао на светску књижевност, односно како су писци или уметници понекад узимали старозаветне мотиве и текстове као подлогу своје уметничке инспирације. На вежбама су била помињана следећа књ. дела: Мајстор и Маргарита од Михаила Булгакова, Пета гора од Паола Коелеа и Поема о великом инквизитору од Фјодора Достојевског (одељак романа Браћа Карамазови).

Михаил Булгаков - Мајстор и Маргарита

Михаил Булгаков у свом делу креира одређене ликове чија имена можемо наћи у библ. тексту. Та имена се најпре односе на старозаветну демонологију. Притом се убрзо закључује да Булгаков користи не толико старозаветни текст, колико његове апокрифне и апокалиптичке интерпретације, најпре у Књизи Еноховој, а затим и њено традирање у западној култури.

Азazel(о) помиње се у Лев 16. Етимологија имена нејасна – више теорија. Два јарца иду под коцку – један се посвећује Господу, а други се даје Аззелу – пушта се у пустињу. На њега се преносе грехови народа и он се пушта. Аззел – пустињски демон, демон смрти.

Текст је имао највећи утицај на апокрифну литературу, а највише на **Књигу Енохову**: демон који живи у пустињској тами. Он је био један од анђела Божијих (синова

Божијих) који су узимали кћери људске и притом је људе научио практичним знањима – мушкарце научио ношењу оружја, а жене шминкању. Он је искварио земљу и један је од началника греха. Њему се најављује суд и он ће бити уништен заједно са својим господаром. Онај који ће сломити Азазела биће анђео Рафаел. У апокалипси Аврамовој Азазел је змија.

Постоје различита тумачења овог лика. Негде се поистовећује са Сатаном, а негде му се улоге мењају. Азазел нуди Маргарити шминку и крем.

Бехемот. Помиње се у књизи о Јову као четвороножна животиња која једе траву (израз сам то и значи). Моћ ове животиње показује његову снагу. Бехемот стоји паралелно са Левијатаном. Испрва Бехемот означава биће везано за воду, а онда касније представља се као биће са копна односно из пустиње. У египатском контексту Бехемот је нилски коњ. Касније интерпретације: **Бехемот је сила хаоса.** У средњем веку Бехемот је представљен на једном месту као бик.

Хела. Лилит – акадска литература: лик који заводи мушкарце, неплодна жена која убија новорођенчад, доји их отровом из груди. Јудејско тумачење (рабин Бен Сира): Лилит Адмова прва жена – непокорна, непослушна, терају је три анђела на обале Црног мора – највероватније преко Гримових бајки као богиња Хулда или Хола (она је баба ђавола и началница вештица). Гетеов фауст – она иде са другим вештицама на сабор на Блоксбергу.

Фјодор Достојевски - Поема о великом инквизитору

Како разумева инквизитор слободу? Као слободан избор у познању добра и зла. Он каже да је слобода избора тежак терет и да га човек не жели, већ жели да неко други уместо њега одлучује. Слобода коју Христос доноси је слобода да га људи увек следе, до краја и увек у добру. Инквизитор насупрот томе залаже се за правила, за рецепт живота који му даје смисао, тј. он хоће да „ослободи људе“ тог терета и одлучује уместо њих.

Инквизитор говори Христу: Ниси сишао са крста зато што ниси хтео чудом да заробиш човека, него си жудео за његовом слободном вером.

Кључно питање: Излазак из Египта и мноштво слабих који кукају на глад и врућину – ако је Христос узео само оне јаке, оне изабране, шта ће бити са онима слабима који су падали у идолопоклонство у кукали на услове живота? Да ли су они криви што су слаби?

Како назива инквизитор Сатану? страшни и премудри дух.

Чији је слуга инквизитор? Ко су они што дижу Вавилонску кулу, а који су и против инквизитора и његове свите? Вероватно револуционари који ће се према његовим

речима разочарати, јер су поново хтели сами да владају собом, а допузаће поново на скуте цркве која „зна како се влада“.

25. Стари Завет у богослужбеној традицији

Одговор на ово питање јесте приказивање начина на који богослужбени текстови говоре о старозаветном тексту – шта наглашавају, шта изостављају, шта тумаче у новом контексту. На вежбама је био приказан однос старозаветних текстова о Изласку и пасхалног канона на васкршњем јутрењу, као и како богослужбени текстови говоре о пророку Илији на дан његовог празновања. Дошло се до закључка да се богослужбена рецепција СЗ у великој мери ослања на новозаветну егзегезу, односно на тумачење СЗ из христолошке перспективе.

Референтни текст: пасхални канон на васкршњем јутрењу

Песах значи прелазак, али и поштедети некога, сачувати (као што је народ сачуван од убиства првенаца).

- „стара“ и „нова“ Пасха
- Триод посни, Пасха: ирмос прве песме: воскресенија ден, пасха Господња, прелазак из смрти у живот, од земље к небу.
- Придите пиво пијем новое, не от камене неплодна чудодјејемое (односи се на Изл и вода из стене)
- јагње Ис 53
- ко је богоглаголивиј Авакум? Пророк Авакум 2, 1: „*на стражи својој стадох и стајах на кули и мотрах да видим шта ће ми рећи и шта бих одговорио ономе који ме кораше*“. Иса 21, 8: пророци стражари.

26. Библија и савремена наука

Ово питање треба да утврди однос текстова Библије и схватања савремене науке пре свега у области космологије односно настанка света, живог света и човека. Ова тема доводи у везу Пост 1-3 са ставовима савремене физике и биологије. Циљ је да се покаже да библијски текст и савремена наука нису противречни, већ да се међусобно допуњују. Библија и савремена наука имају другачији фокус у посматрању света и човека.

Представити космологију према учењу данашње физике (на вежбама је коришћена књига Стивена Хокинга, Кратка повест времена). Теорија великог праска: пошто је Хабл приметио да се космос шири, убрзо се дошло до закључка да је космос потекао из једне тачке бесконачно велике густине и бесконачно малих димензија и да је ширење покренуто експлозијом. У библијском размишљању могло би се рећи, ко је проузроковао овај процес?

Хокинг у књизи каже да о ономе што је пре Великог праска не може се говорити, односно тај „део“ је „неописив и неразумљив“. Хокинг у својој књизи не искључује могућност Творца.

Речи „небо и земљу“ – односи се на свеукупност створеног света, јер под тим појмом Стари Оријент подразумева цео свет. Први стих би дакле могао да гласи: у почетку створи Бог космос.

Слика света коју даје библ. писац је геоцентрична и прилагођена схватањима човека Старог Оријента. Данашња слика света је хелиоцентрична са бесконачним космосом. Ипак, да библ. писац данас саставља текст, свакако би узео у разматрање увиде савремене физике.

Да ли се Божије присуство у свету очитује само у његовим интервенцијама односно уласку у историју, или се присуство очитује кроз природне законе које проучава физика? Бог је творац закона по којима је устројен читав космос и он се у њима очитује, а физика и биологија проучавају те законе.

Представити увиде савремене биологије о развоју и настанку човека и изложити теорију еволуције.

У својој књизи *Порекло врста*, Чарлс Дарвин је представио теорију по којој се живи организми развијају из генерације у генерацију кроз процес природне селекције. Он је пружио мноштво конкретних фосилних доказа и повезао их тако да је показао да сложеност живота произилази од заједничког порекла кроз разгранату схему еволуције (развоја).

Начело природе селекције: Природна селекција је постепени процес по којем биолошке одлике постају мање или више присутне у скупини живих организама као функција утицаја наслеђених особина на различити репродуктивни успех организама која су у интеракцији са својим природним окружењем.

Дарвин не негира постојање Творца, напротив, цитат из књиге *Порекло врста*: „life, with its several powers, having been originally breathed by the Creator into a few forms or into one“.

Теорија еволуције се развија и грана се у више праваца. Основна подлога у савременим истраживањима еволуционе биологије састоји се у испитивању гена и њиховог наслеђивања.

Библијски текст у Пост 1 говори о постепеном развоју живих организама на земљи од нижих ка вишим врстама. Бог је стварањем света уткао у природу законе по којима се развија живи свет.

И свети Григорије Ниски примећује: „Ако, дакле, Свето Писмо говори да је човек створен последњи, после сваког живог створа, Законодавац не ради ништа друго него нам саопштава доктрину душе, с обзиром да је оно што је савршено долази последње, према неопходном поретку у редоследу ствари. Према томе, можемо претпоставити да природа прави извесно кретање као пењање степеницама – подразумевам различите особине живих бића - од нижег до савршенијег облика“ О стварању човека 8,7.

Проблем између науке и Библије настаје само онда када у каузалном ланцу искључује свака могућност интервенције, односно када прелази у апсолутни детерминизам. Потребно је у савременој науци увек отворити теистичку перспективу. Проблем између Библије и науке настаје и онда када се библијски текст користи као приручник за физику и биологију што је такође неумесно, будући да библијски текст пре свега има теолошку и антрополошку поруку одену у рухо поетског извештаја (Пост 1) и приповести (Пост 2-3) (о теолошкој поруци текста видети питања 6 и 7 са професорових предавања). Исто тако, неспоразуми настају у погрешној интерпретацији како библијског текста, тако и савремене науке у односу на библијски текст (атеистичка интерпретација савремене науке као потка комуниста у борби против Цркве).

27. Људска права из старозаветне перспективе

Основни циљ овог питања јесте да утврди да је библијски однос према слабима у друштву (робовима, удовицама, сирочади и сиромашнима) био корен савременог схватања о људским правима. Библијско учење о човеку као „икони Божијој“ учинило је све људе једнако вредним (у односу на схватања Старог Оријента где је једино цар или фараон био „икона Божија“ или само божанство). Основа библијског односа према човеку крије се у искуству Изласка – Бог се јавља шачици робова, обесправљених људи, и подиже их на ниво народа – Закон који поставља јесте да се једни према другима никада не понашају онако како су се према њима односили у Египту.

Изложити савремени концепт људских права – Повеља УН о људским правима из 1948.

Члан 1: Сва људска бића рађају се слободна и једнака у достојанству и правима. Она су обдарена разумом и свешћу па једна према другима треба да поступају у духу братства.

Погледати текст: Н. Божовић, *Библијске одреднице о робовима у светлу старооријенталног законодавства*, Богословље 70: 2, (2011), 4-26.

28. Схватање нације у Старом Завету

Основни циљ ове теме јесте давање одговора на питања: када се конституише Израил као народ и шта чини основ националног идентитета Израила? Израил се као народ конституише под Синајем, а основ идентитета јесте посебност народа: народ са којим је Јахве склопио Савез. То значи да је Израил пре свега богослужбена заједница, а тек онда етнички ентитет.

Референтни текстови:

Изл 1, 10; 3, 7 и 10; Изл 19-20; 21-24; Пнз 5-11, 27-29

Јер 31, 33; 24, 4-7; Јез 36, 28, Јез 37, Зах 13, 7-9, Мал 3, 16-18, Ис 19, 25.

Разлика у схватању нације у доба лутања у пустињи и у монархијском периоду – Израил је народ Божији пре свега као култна (богослужбена) заједница, а после постаје нација у „савременијем“ смислу речи: скупина људи која има монарха и свог националног Бога Јахвеа као династијског Бога и чувара нације.

Може ли се говорити о нацији пре Савеза под Синајем? Или тек треба говорити о нацији онда када Израил постаје монархија? На који начин су приче праотаца повезане са схватањем нације у СЗ? **Каква је разлика између Израила као народа Божијег у култном смислу и народа у државном смислу?**

Какво је схватање других народа и како се називају?

Шта је корпоративна личност Израила? Пророк Осија: Јаков = Израил.

Базирање сржи нац. идентитета на на Синајском савезу, обрезање: припадност новом народу.

29. Пророчка теологија

Референтни текстови: Пророчке књиге СЗ

Читајући пророчке књиге СЗ долази се до закључка да се пророчка теологија може исказати у следећих неколико аспеката:

Однос пророка према друштву,

Однос пророка према култу,
Однос пророка према другим народима,
Схватање месијанизма,
Есхатологија.

Пророчка теологија се може поделити на:

1. пророке 8 в., Амос, Осија, Прото-Исаија, Михеј
2. пророке 7 и 6. Софонија, Наум, Авакум и Јеремија
3. постегзилне пророке, Језекиљ, Девтеро-Исаија (40-50), трито Исаија, Агеј, Захарија

Пророци осмог века

Пророци за основу своје етике и подлогу своје друштвене критике узимају Закон који је дат под Синајем, односно позивају се на Савез са Јахвеом. Непрестано подсећају Израил на време обитавања са Јахвеом у пустињи као време најприснијег односа Јахвеа и Израиља.

Пророци осмог века су веома критични према одређеним појавама у друштву: критикују корупцију у државној управи, критикују идолопоклонство цара и народа, осуђују неморал у друштву: Ос 4, 2: *„Заклињу се криво и лажу и убијају и краду и чине прељубу, застранише и једна крв стиже другу“*, осуђују безосећајност према сиромашнима и слабима у друштву, узимају у заштиту сирочад и удовице: *„Чујте ово који гутате убоге и сатирете сиромаше у земљи говорећи: Да купујемо сиромаше за новце и убогога за једне опанке. Закле се Господ славом Јаковљевог, нећу нигда заборавити ниједног дела њихова“* Ам 8, 4-8

Пророци осмог века устају против празног и формалног култа (Ис 1, 14-17), критикују свештенике: Ос 4, 8: *„Свештеници од греха народа мога хране се и лакоме се на безакоње његово“*. Пророци осмог века критикују и друге народе због њиховог неморала, Ам 1.

Пророци најављују невоље које ће задесити Израил и које ће га довести до покајања: Ам 7, 1-15; 9, 1-13. Ос 5-6.

Амос и Осија заступају „месијанизам без месије“ – након невоља и покајања Израил ће чекати светла будућност, Јахве ће обитавати са Израиљем: Ос 14, 4-6, Ам 9, 13-15. Исаија и Михеј заступају династички месијанизам.

Пророци седмог века:

Пророци седмог века у великој мери се ослањају на теологију пророка осмог века.

Пророк Софонија критикује дворске чиновнике Соф 1, 8-9.

Пророк Наум критикује друге народе, нарочито Асирију, којој пророкује пропаст због свих зала која је нанела другим народима. Пророк Авакум: Бог подиже друге народе као бич сопственом народу и казну за грехе.

Пророк Јеремија: проширење династичког месијанизма – повезано са новом реалношћу, са Новим Заветом (Савезом), Јер 31; Јер 23, 6: сам Господ правда наша.

Пост-егзилни пророци:

Девтеро-Исаија:

однос према другим народима: савременик персијског цара Кира (550-530) кога два пута спомиње по имену. Ис 44, 28 Кир се назива пастиром, у Ис 45, 1 он је Јахвеов помазаник (машијах): „*Овако говори Господ помазанику својему Киру којег држим за десницу, да оборим пред њим народе и царе да распашем.*“ Кир је Јахвеово историјско оруђе и преко њега спроводи своју вољу над Вавилонцима и Халдејцима. Он ће такође поново саградити Јерусалим и храм у њему.

Однос према друштву: текст указује на стање поробљеног народа, време егзила, Јерусалим је разорен, Јудеја опустошена, Сион је поробљен, Јахве га је оставио. Девтеро-Исаија не предсказује суд, јер се он десио, Ис 40, 2 „јер је примио из руке Господње двојином за све грехе своје“. Он прориче преокрет спасења који ће пројавити Јахвеову моћ Ис 52. Прорицање о обновљењу Јерусалима и Сиона.

Однос према култу: обновљење Сиона значи обновљење Храма: Ис 52 2 „*скини окове с врата својега, заробљена кћи сионска*“. Нема критике култа већ пророштво о његовом обнављању.

Есхатологија: слуга Господњи.

Трито-Исаија:

однос према друштву: Ис 59, 2-3: „*Него безакоња ваша раставише вас с Богом вашим и гријеси ваши заклонише лице Његово да вас не чује. Јер су руке ваше оскврњене крвљу и прсти ваши безакоњем.*...“ Поново критика друштва. Народ се поново настанио у Јерусалиму и чини по старим навикама.

однос према култу: „проповедање поштовања суботе и приношење жртава паљеница“ (Ис 56), али и „критика лажног поста“ Ис 58

есхатологија и однос према другим народима: Ис 66 „*Јер ће Господ судити огњем и мачем својим сваком телу*“ последњи суд, ново небо и нова земља. „сабрати све народе и све језике и видеће славу моју и између њих ће узети свештенике и левите“ Ис 66, 18...“свако тело да се поклати преда мном“

Језекиљ:

два дела књиге 1-25 опомене и претње и 33-48 обећања

однос према култу: син свештеника Вузија, вероватно је и сам свештеник (важно приликом описивања Храма), Јез 10, 18: „И слава Господња отиде изнад прага од дома и стаде над херувиме“; Јахвеов повратак у новоизграђени Храм – „А слава Господња уђе у дом на врата која гледају на исток“. Јез 43 2-3, (опис новог храма у визијама), о жртвама, о свештенству итд, Јез 40-48. – Јахве није био везан за место или простор као богови других земаља и народа, него је неограничен, необухватан и увек прати свој народ (враћа се у Храм кроз врата која гледају на исток)

однос према народу (друштву): индивидуализација кривице

однос према другим народима: пропаст Амонаца, Моваца, Едомаца и Филистеја. разорење Тира.

есхатологија: 37, 1-14: о васкрсењу мртвих. Суве кости у пољу које ће се сабрати и оживети (као Израил у расејању који се опет окупио).

Агеј – „култни пророк“; помиње се и у Књизи Јездриној

однос према култу: повратник у другој групи са Исусом и Зоровавелом, ватрени поборник обнове Храма; „слава другога Храма биће већа од првога“.

Захарија – заједно са Агејем поборник обнове Храма; језик апокалиптичан, бујан и загонетан као код Језекиља.

месијанизам-есхатологија: „два сина уља“ – Исус и Зоровавел – аронид и давидид; остали списи говоре о једном месији.

наглашена ангелологија и наглашена Божија трансцедентност

потреба да култ не буде празни формализам – Зах 7 о посту и добрим делима.

Трансцедентни месијанизам: Месија није од овога света: Мих 5, 1 (исходи од прапочетка од вечних времена), Ис 7 14, Јер 23 „Изданак - Господ правда наша“.

31. Старозаветне типске аналогije (аналогije вере)

Одговор на ово питање састоји се у приказу сопствене идентификације са библијским текстом. Тачније, читалац се позива да одговори у којем библијском тексту је препознао себе, који текст му је пружио одговор, потпору, утеху и који га је библијски лик инспирисао. **Избор текста је слободан** (као пример могу да послуже Псалми и Књига о Јову).

30. Схватање полности у СЗ

референтан текст: Песма над Песмама (ПнП) и Пост 2

ПнП јесте скуп профаних љубавних песама који садржи и еротске описе. Састоји се од дијалога између момка и девојке који се понекад прекида дијалогом пријатељица (пратилца) које хвале своју другарицу (глава 4). У дијалозима се описује доживљај љубави код мушкарца и код жене, показује да они другачије исказују своју љубав, затим описује лепоту љубавника и њихова дружења.

Није искључено да су делови ПнП певани на венчањима. У јудејском тумачењу тумачена је као однос између Јахвеа и Израилја, а у ранохришћанској егзегези као однос Христа и цркве. Ипак, конкретни телесни описи тешко се могу схватити алегоријски (7, 1-4 и други) и говоре радије у прилог тумачења ПнП као збирке љубавних песама.

ПнП показује фасцинираност љубављу према особи супротног пола и велику чежњу према тој особи. ПнП поставља полни занос и чежњу као један од темеља заједнице мушкарца и жене и говори о њему афирмативно.

ПнП је архетип заљубљених и вољених и показује да чистота и силина младалачке љубави треба да има место у канону: 8, 6-7: *„Метни ме као печат на срце своје, као печат мна мишицу своју. Јер је љубав јака као смрт и љубавна сумња тврда као гроб. Жар је њезин као жар огњен, пламен Божији. Многа вода не може угасити љубави, нити је реке потопити“*.

ПнП слави љубав, и позива читаоца да се пронађе у тексту.

Како разумети изразе „brate“ и „sestro моја невесто“ у контексту љубави? Изрази су преузети из египатских љубавних песама.

Полност у контексту целог СЗ:

помињање љубави осим у ПнП:

1Сам 1, 5 „Елкана већма љубљаше Ану“, 1Сам 18, 20 „Давид љубљаше Михалу“

СЗ не познаје ниједан конкретан термин за биолошко-антрополошки феномен полности (сексуалности). Ипак, некад отворено а некад скривено и у различитим контекстима, СЗ помиње различите аспекте полности.

Широко је распрострањена представа да СЗ говори о полности само у контексту рађања, као и у погледу морала или рестрикција. СЗ говори о полности као важном аспекту људског постојања у ПнП.

Поставља се питање: зашто нема конкретнијих помињања полности у СЗ осим у ПнП? Зато што тема еротске и телесне љубави није била повезана са Јахвеом и није толико

цењена у Израилу као у окружењу. СЗ такође често критикује хананску религију због њених разблудних обичаја и култова.

Критика ПнП:

Младаљачка љубав и полни занос описана у Пнп може, уколико се не заврши брачном заједницом водити блуду ПнП 1, 16-17 („постеља наша зелени се“) – говори се о виђању парова у сенци хумова. У Ос 4, 13-14 каже се: „наврх гора приносе жртве и на хумовима каде под храстовима, тополама и брестовима, јер им је сјен добар; зато блудниче кћери ваше и снахе ваше чине прељубу“.

Полност у законским текстовима:

Полни занос који не води утемељењу заједнице, него разградњи исте бива окарактерисан као грех и сходно тадашњем обичајном праву строго санкционисан: инцест, содомија, прељуба итд. (Десет заповести, Изл, Пнз).

32. Стари Завет у свету који га је окруживао

Питање се односи пре свега на однос текстова СЗ и Старог Оријента, као и на одређене религијске представе и обичаје које је Израил делио са светом древног Оријента. Текстови Старог Оријента такође обрађују теме стварања света и човека, као и тему потопа. Притом, библијски текст се служи представама и терминологијом свог окружења, али често посредује сасвим другачију поруку.

Стварање света у Енума Елиш плоча 1 и Пост 1:

Према Енума Елиш свет настаје из прапостојеће материје у којој силе хаоса побеђује Мардук и установљава свет. Према ЕнЕл свет је настао борбом богова. Пост 1 демитологизује старооријенталне текстове и показује Јахвеа као апсолутног и јединог ствараоца света: не само да није победио силе хаоса, него их је он и створио и контролише их – као што је створио и светила небеска (која су на Старом Оријенту богови).

Стварање човека у Пост 2 и Енума Елиш, плоча 6, 1-40 и Епу о Гилгамешу, плоча 1, 95-112:

Еп о Гилгамешу плоча I, 95-112

95 „Ти си Аруру створила^а људе^б,
96 сада створи што предлаже он,
97 нек му срце буде снажно као олуја,
98 нек буду такмаци да се може Урук одморити.
99 Кад Аруру то чу,
100 Она уобличи^а у срцу своје оно^б што је Ану заповедио.
101 Аруру опра^а рука своје,
102 откину^а парче глине^б и баци га у степену.
103 У степену^а уобличи Енкидуа, ратника,
104 изданка^а ноћне тишине^б, снажног као Нинурта^в.
105 Маљаво је сво његово тело,
106 украшен је косом као жена:
107 као Нисаби^а густо расту његове коврџе,
108 не зна он ни за људе^а нити за неку земљу^б.
109 Крзном је прекривен као Сумукан^а,
110 са газелама једе траву^а.
111 Са стоком гура се на појилу,
112 лочући са животињама радује се у срцу своје.

Енума Елиш, плоча VI, 1-8

1. Када Мардук чу речи богова,
2. Пожеле он да ствара **вештаства**
3. Отвори уста своја и говораше Еа-и,
4. Оно што у срцу своје замисли, повери му он:
5. Хоћу **крв** да саставим и **скелет** да створим,
6. Хоћу **lullā** у живот да призовем, нека буде **човек** име његово.
7. Заиста lullā хоћу да створим,
8. На њега ћу **тескобни рад** богова свалити, како би они имали мира.

Човек је према Енума Елиш и Епу о Гилгамешу био створен да „копа канале“, односно да преузме рад од нижих богова, док је према Пост 2 за њега било намењено да буде у Еденском врту у изобилју без тескобног рада где природа даје своје плодове. Човек за разлику од Енкидуа није створен као ратник, као биће чији је смисао живота био конфликт, већ је створен као биће да живи као добар господар света у заједници са својим Творцем.

Потоп у Пост 6-8 и Гилг плоча 11.

Према Гилг 11 потоп је настао као обест богова према људима који су се превише намножили и који праве велику буку. Изазвавши потоп ни они нису у стању да га контролишу. Насупрот томе, Пост 6-8 показује да су људска дела изазвала потоп, да је човек важно биће од којег зависи цела природа и цео свет. Такође показује да човек који је праведник увек нађе излаз и бива спасен.

33. Плуралност теолошког мишљења у СЗ

Одговор на ово питање састоји се у приказу различитих мишљења о једној теми или проблему у оквиру старозаветних текстова. Читалац у третирању одређених проблема може доћи до сасвим различитих мишљења библијских писаца па се поставља питање: да ли ти текстови искључују једни друге? Да ли је уопште могуће имати само једно решење за неко питање? Промишљање о овом питању доводи до закључка да су одређена теолошка мишљења у СЗ настала у одређеном контексту и да их у том контексту треба и тумачити. Егзегета се онда одлучује за једно или друго мишљење према неком питању на основу препознавања сопственог контекста и контекста о којем се говори у СЗ.

Погледати чланак: Р. Кубат, Полифонија теолошких исказа у Старом Савезу, у: Траговима Писма, Крагујевац 2012, 289-313. Обратити пажњу на закључак чланка.

Референтни текстови:

Однос пророка према другим народима: Књига пророка Наума (однос према Асирији и Ниниви) и Књига пророка Јоне (однос према Ниниви)

Однос Библије према мешовитом браку на основу Рут, Језд 9-10 и Бр 25.